

Offentliggjort første gang i *Grundtvigs Værker* version 1.7, november 2015

Indledningen er redigeret af Holger Berg og Klaus Nielsen

Tilsyn ved ph.d. Anders Holm

Denne pdf er en læseversion af værkets indledning. Værket findes digitalt med punktkommentarer, tekstreddegørelse og faksimiler på www.grundtvigsværker.dk

PDF ved Kim Steen Ravn

Copyright: *Grundtvigs Værker* 2023

Indledning til

“Thyre Dannebods Vise”

og

“Efterklang [til Thyre Dannebods Vise]”

ved Vibeke A. Pedersen

Indhold

- 1 Thyra - et sindbillede
- 2 Den historiske Thyra og Dannevirke
 - 2.1 Dannevirke, en fysisk og symbolsk vold
- 3 Laurids Koks vise
 - 3.1 Visens kilder
 - 3.2 Visens vej fra Kok til Grundtvig
- 4 Forskelle på Kok og Grundtvig
- 5 Efterklang – titel og genrebetegnelse
 - 5.1 Billedsproget
 - 5.2 Form og stil
- 6 Melodien til Thyras vise
- 7 “En dansk Marseillaise”?
- 8 Anvendt litteratur
 - 8.1 Trykt
 - 8.2 Utrykt
- 9 Anvendte websider

1 Thyra - et sindbillede

Visen om Thyra Danebod og Dannevirke er ikke Grundtvigs eget digt, men en lempelig bearbejdelse af præsten Laurids Olufsen Koks “Danmark, dejligst Vang og

Vænge” fra slutningen af 1600-tallet, der var blevet trykt i Peder Syvs såkaldte 200-visebog (Syv 1695, del 4, nr. 38). Til gengæld er “Efterklang” Grundtvigs videredigtning på grundlag af alt det, som Koks digt om den historiske dronning og hendes nationale bedrift har sat i gang i ham.

Det har for Grundtvig været oplagt at bringe et digt om den fysiske forsvarsvold Dannevirke i sit tidsskrift af samme navn. De to digte står da også først i bind 2. Flere gange før havde han berørt emnet, fx havde han i slutningen af 1815 forholdt sig til Thyra Danebod som et sindbillede på det danske, der i historien havde holdt sig fri af fremmed – det vil især sige romersk – indflydelse. I fortalen til *Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816* fra december 1815 havde han anført, at *Heimdall* burde læses sammen med *Europa, Frankrig og Napoleon* fra juli samme år, “thi de kan oplyse hinanden; og ere, ret forstaaede et ganske fornøieligt Nyaarsvers til Thyra Dannebod” (1815b, s. VI). Og første nummer af hans tidsskrift *Danne-Virke* tilegnes den historiske dronning: “Thyre Dannebods Minde helliges Danne-Virke” (s. III), ligesom det første digt kaldes “Danne-Virke”.

2 Den historiske Thyra og Dannevirke

Thyra Danebod var Gorm den Gamles hustru, og hun er nævnt på den lille Jellingsten med netop dette tilnavn. På moderne dansk lyder stenens indskrift: “Gorm Konge gjorde disse kumler [dvs. mindesmærker] efter Thyra sin kone Danmarks bod [dvs. pyrd eller den, der bøder]”. De to sidste ord kan både beskrive Thyra og Gorm selv.

Også Saxo beretter om hende – i 9. og 10. bog. Han lader hende være en klog og beregnende kvinde, en engelsk kongedatter, der også formår at tyde drømme. Han skriver derudover:

Efter disse begivenheder ønskede Thyra at sikre fædrelandet bedre mod hemmelige indfald fra udenlandske fjender, og hun tog fat på at afgrænse det med en vold og en grav hele vejen fra Slesvig til Vesterhavet, og oven på denne grundvold byggede hun et umådeligt solidt forsvarsværk af jord. [...] Ved således at holde fjenden borte, til den ene side med mure, til den anden [i Skåne] med våben, skænkede hun fædrelandets forskellige grænser lige god beskyttelse (Saxo 2005, bind 1, s. 629).

2.1 Dannevirke, en fysisk og symbolsk vold

Navnet Dannevirke kendes fra 1100-tallet som Danæwirki (da. danernes virke, dvs. befæstningsanlæg). Det er dog ikke alene Thyra, der kan tage æren for at have opført denne række af sammenhængende forsvarsværker i det sydlige Jylland fra fjorden Slien i øst til marskområderne omkring Trenen og Ejderen i vest. Arkæologiske undersøgelser viser, at de tidligste anlæg stammer helt tilbage fra 500-tallet, og at der er blevet bygget på voldanlægget, der snor sig gennem landskabet, igennem flere perioder. Volden har bestået af både palisadeværker og af jordvolde. Dele af hovedvolden er dendrokronologisk dateret til før 954, altså mens Thyra endnu levede, hvorimod forbindelsesvolden mellem Hedeby og Tyraborg er dateret til 964-968. Dette betyder, at Thyras søn, Harald 1. Blåtand, på dette stykke kan opfattes som bygherren.

Hvor Hærvejen krydsede Dannevirke, var en port, Kalegat. Navnet på denne port omtolkes dog af Kok til det mere kendte Kattedgat, en fejlslutning, der efterfølgende gentages først af Rahbek (se afsnittet om [Visens vej](#)) og siden af Grundtvig (der dog ændrer til det korrekte i versionen fra 1840 i *Viser og Sange for Danske Samfund*). Til gengæld har en af bastionerne været kendt under navnet Tyreborg, hvilket formentlig har givet anledning til visens beskrivelse af det tårn, som Thyra sidder i, mens hun overvåger opførelsen af volden (strofe 12).

Det konkrete Dannevirke var i begyndelsen af 1800-tallet ikke helstatens Danmarks egentlig sydgrænse, eftersom hertugdømmerne Slesvig og Holsten stadig var en del af riget. Siden 1806, hvor Napoleon havde tvunget den sidste tysk-romerske kejser til at nedlægge sin værdighed, stræbte Frederik 6. efter at integrere Holsten i én samlet helstat og dermed bl.a. ophæve det politiske og sproglige skel (Frandsen 2008, s. 73). Helt symbolsk var Ejderstenen, der markerede grænsen mellem Holsten og resten af riget, blevet nedtaget i 1806 (Frandsen 2008, s. 80). Den sproglige grænse gik tværs gennem Slesvig, nord for Dannevirke, og bevægede sig i første halvdel af 1800-tallet langsomt nordpå, mens Holstens sydgrænse gik ved Elben (Frandsen 2008, s. 174 f.). Danmark var ikke kommet heldigt ud af Napoleonskrigene: I 1813 var landet gået bankerot; og ved Kielerfreden 1814 måtte Danmark afstå Norge til Sverige, så området syd for Kongeåen udgjorde pludselig en betydelig del af riget.

Det var derfor med god grund, Grundtvig med sit tidsskrift *Danne-Virke* (1816-1819) forsøgte at opbygge et åndeligt befæstningsværk. Tidsskriftet rummer digte og prosastykker, oftest med historisk, sagn- eller sagahistorisk indhold, fx forsøg på oversættelser eller gendigtninger af ældre historiske kilder til Nordens historie, men også omtaler af udgivelser som fx Thorkelins *De Danorum Rebus Gestis* 1815, bedre kendt som *Sangen om Bjovulf*.

3 Laurids Koks vise

Lyschander-eleven Laurids Olufsen Kok er stort set kun kendt for sin *Dannevirkevise*. Visens formål kan have været at henlede opmærksomheden mod selve Dannevirkeanlægget, som i 1600-tallet for længst var gået af brug og var under nedbrydning, bl.a. fordi de omkringboende bønder havde brugt volden som stenbrud. Netop i 1600-tallet var Jylland flere gange blevet invaderet sydfra: i 1629 (under trediveårskrigen) af grev Wallenstein, i 1644 af den svenske general Torstensson og i 1657 af Sveriges kong Karl 10. Gustav. Ingen af gangene havde volden kunnet holde fjenden ude. Først i 1708 blev der indført forbud imod at bruge materiale fra forsvarsværkerne til privat brug, men det er uvist, om Koks vise har medvirket til at fremkalde forbuddet. Selv døde han i 1691, uden at have oplevet visen på tryk eller forbuddet indført.

Hans vise bæres af ét gennemgående billede: Danmark som en frodig have, der næsten overalt er omgivet og beskyttet af det blå hav. Kun mod syd er beskyttelsen mangelfuld. Og denne ufuldstændighed er det, som Thyra opfordrer mænd fra hele landet til at råde bod på. Kok lader i visen sin egen fortællerstemme og Thyras veksle uden anførselstegn, så hendes budskab til danskerne og Koks flyder sammen til en

enhed. Koks vise er et tidligt eksempel på det, der senere blev Grundtvigs kendemærke i hans historiske digting, nemlig, at “Fortid og fremtid [...] gennem visen [skulle] træde i organisk og ubrydelig forbindelse med hinanden” (Dumreicher & Madsen 1956, s. 76).

Selv om visen blev trykt i Syvs folkeviseudgave (1695), bliver den ikke betragtet som en egentlig folkevise, idet den ikke er anonym, og den ikke er skrevet i et folkevisemetrum. I Koks samtid, barokkens højdepunkt, har visens form alligevel været betragtet som primitiv og folkelig. Den er enkel og ligetil i sprog og opbygning og mangler fuldstændig barokkens sproglige pomp og pragt og upåklagelige metriske form.

3.1 Visens kilder

Peder Syv, der var en god ven af Kok og var blevet student fra Roskilde Katedralskole sammen med ham, forsynede visen med denne indledning:

Her findes Tyre Dannebods Berømmelse med Danevirkes Opbyggelse. Om hende haver Svend Aagesen, den første af voris Historie-skrivere meget i sin korte Latinske Krønike. Snorre Sturlesen imod alle andre, skriver i sin Nordske Krønike, at hun var Harald Klakkes Dotter, fød her i Danmark. Men ligesom Snorre staar mest til troende i de Nordske, saa og vor Saxo i de Danske Sager (Syv 1695, s. 586).

Ud over de her nævnte må især Broder Boysens utrykte slesvigske krønike, der nok er Koks hovedkilde, omtales (Dumreicher & Madsen 1956, s. 87).

3.2 Visens vej fra Kok til Grundtvig

Peder Syvs 200-visebog blev genoptrykt flere gange inden 1817: igen i 1695, i 1739, 1764 og 1787 (i alt 5 udgaver, inkl. førsteudgaven), så visen havde været kendt i mere end 100 år, da Knud Lyne Rahbek optrykte den som selvstændig vise i *Danske og Norske historiske Mindesange* (1810, s. 1-6). Grundtvig havde heri bidraget med “Kommer hid, I piger smaa”. Koks vise blev dog navnlig udbredt i forbindelse med Abrahamson, Nyerup og Rahbeks lidt senere folkeviseudgave, *Udvalgte Danske Viser* fra 1812-14, der også indeholdt melodi til visen ([se afsnit herom](#)), og hvor visen stod som den første i den “historiske Klasse” (1814, bind 2, nr. 56).

4 Forskelle på Kok og Grundtvig

Grundtvig forholder sig hverken til Koks baggrundslæsning eller Syvs kildeangivelser, men kaster sig direkte ud i en arkaiserende omdigtning, der bibeholder såvel strofeantal som komposition. Kun i de enkelte strofer er ordlyden ændret, bl.a. tilpasser han stroferne til samme metriske grundstruktur, hvilket medfører, at Grundtvig indimellem må bytte om på forlæggets ordstilling.

Herudover betoner Grundtvig såvel Gud som kongen, således allerede i første strofe: “Alt mod Tydske, Svenske, Vender, / Hvor dem Gud og Konge sender”. Her har citatets sidste linje i forlægget: “Hvor man dem paa Tog hensender”. Grundtvigs generelle forkærlighed for ordsprog og ordsproglignende vendinger fornægter sig

heller ikke i denne vise. I strofe 11 omskriver han “Naar han tog til Stade” til “Tog for Hjemgjæld Skade” ([se evt. kommentar her til](#)).

Om Thyra hedder det i strofe 12: “Der hun sad og saae saa vide”, hvilket er en typisk folkevisevending, der ikke er det mindste belæg for hos Kok. Mere bemærkelsesværdigt er det imidlertid, at Grundtvig lader hende være endnu mere handlekraftig, end Kok gør hende: “Tale til dem, Danmark styre” (med udeladt relativpronomen) bliver hos Grundtvig til “Hun som stod for Danmarks Styre” (strofe 5). Han indfører også allitterationer, som ikke findes i originalteksten: “Bølgen alle vide Vegne / Værner Klint og Kyst” (strofe 2). Grundtvig arkaiserer, fx med “ragest” (strofe 10) og “højen Port” (strofe 12) og tilføjer yderligere folkevisevendinger, fx “Alt fra” (strofe 6).

For en gennemgang af forskellene strofe for strofe, se Kuhn 1990, s. 78-80.

5 Efterklang – titel og genrebetegnelse

Det efterfølgende digt bærer titlen “Efterklang”. Denne titel går igen i *forlængelse* af flere af Grundtvigs gendigtninger (af andres digte) i *Danne-Virke*. Disse efterklangedigte er hos ham en slags metadigte, der tolker hans tanker og følelser i forbindelse med de allerede foreliggende digte fra den danske litteraturs tidlige historie. Det er, som om det ældre digt for Grundtvig ikke er færdigkonciperet, førend han har gennemarbejdet sine refleksioner over og tolkninger af digtet og overført dette til et selvstændigt digt. Frem for en prosaanalyse af digtet vælger Grundtvig metadigtet som analysemetode og -resultat.

En samlet gennemgang af Grundtvigs efterklangstekster i *Danne-Virke* findes hos teologen Anders Holm i *Historie og efterklang* (Holm 2001). Litteraten Flemming Lundgreen-Nielsen har karakteriseret dem således: “Typen introducerer en ny digtart hos Grundtvig, idet tolkning af følelser ved litteratur under fri udnyttelse af elementer fra den inspirerende tekst bliver til ny litteratur [...] Efterklangen har normalt mindre episk sammenhæng, mere indrømmet subjektiv følelse end de store visionære eller halvprofetiske digte” (Lundgreen-Nielsen 1980, bind 2, s. 664).

5.1 Billedsproget

Hvor Thyras vise kunne læses inden for en allegorisk udlægning med Danmark som en have, der var sikkert indhegnet af vand, undtagen mod syd, hvor “Ledet er af Lave” (strofe 1), åbner billederne i “Efterklang” for udlægninger på flere planer.

Først og fremmest spiller kærmindebilledet på, at navnet på den (hav)blå blomst, som vi i dag kalder forglemmigej, kan opløses til ‘kære minder’. Der sker i digtet en besjæling af hele landet, som kommer til både at blive det konkrete Danmark og et mentalt sted, hvor de kære minder er opstået og efterfølgende kan dyrkes.

De vuggende og blå kærminde fører tanken direkte over på de blå bølger. Ud over de konkrete bølger i det omgivende og værnende hav finder vi det synæstetiske “tonende Bølge” (s. 9) eller besjælingen “Bølgen i Bryst” (s. 8)

Helt ny i forhold til Koks tekst er anvendelsen af den vendiske lindorm. En lindorm er egl. et fabeldyr, som minder om en stor slange eller øgle. Den repræsenterer i digtet alt det slemme, der kommer sydfra, men hovedsaglig tyskerne, idet vendernes heraldiske dyr var en lindorm (Adriansen 2003, bind 1, s. 60, 62).

Grundtvigs sans for flertydighed (eller ordspil) fornægter sig ikke. I “Hjertet sig i Synder vendte / Bort fra Bølgen blaa” (s. 13) er der en helt klar dobbeltbetydning af ordet ‘Synder’, som både kan betyde sydpå (sønder) og være flertal af ordet synd. I sammenhængen hælder betydningen mod det sidste, idet formuleringen med hjerte og synd spiller på den kristne (og gammeltestamentlige) salmedigtning.

Samtidig tilføjer Grundtvig endnu en teologisk dimension, som forlægget ikke lægger op til. Han taler om “Den kiærlige Helt, / Der saae Danne-Virke / I Chor og i Kirke” (s. 10) og “Gamle Thyras Danne-Virke / Hist ved Slie og her i Kirke / Mangen Tørning fast og boldt / Har i Tidens Løb udholdt” (s. 13). Med andre ord er der både tale om et mentalt, kristent Dannevirke og det konkrete forsvarsanlæg. Også det kristne Dannevirke, dvs. den rette kristentro, vil kunne dæmme op for sydlandsk (tysk eller romersk) indstrømning. Således får Grundtvig som så ofte før kædet fortid og nutid, hedensk tid og kristen tid sammen, så tidsaldrene gensidigt kan belyse og berige hinanden.

5.2 Form og stil

Hvor visen om Thyra var klart strofisk og sangbar (se også [afsnittet om melodien](#)), er “Efterklang” stikisk med enderim. Dette giver Grundtvig en mulighed for at sammenholde lange tankerækker inden for et enkelt afsnit. I digtets første del (s. 6-11) er verslinjerne korte, mens de i sidste del minder om linjerne i Koks vise. Det åbner for at bringe direkte citater fra visen, fx førstelinjen (s. 15), andenlinjen (s. 11, 12, 15), førstestrofens manende slutlinje (s. 12 nederst) og slutlinjerne (s. 15 nederst). Han gentager også betydningsladede ord som have, hegn, led, lukke samt det usædvanlige tørning (dvs. krigerisk sammenstød) og det sammensatte udtryk lun og ly (s. 15).

En selvopfundne ordsammensætning er fx Dane-blod (s. 13). Også en folkelig talemåde har sneget sig ind “Paa det Tørre sit at have” (s. 13). Han bruger også forlæggets ‘drenge’ om voksne mænd, der kan deltage i krig. Han anvender arkaismer, fx “Bølgen hin blaa” (s. 8), og folkeviseudtryk, fx “For sand” (s. 9).

6 Melodien til Thyras vise

For mange danskere er visen tæt forbundet med den enkle, folkelige melodi ([hør melodien her under titlen](#)). Den stammer fra juristen og pædagogen Poul Edvard Rasmussens hånd og blev trykt første gang i 1814, i Abrahamson, Nyerup og Rahbeks folkeviseudgave, *Udvalgte Danske Viser* (1814, bind 5, s. lxxiv). Rasmussen fastholdt dog, at kompositionen ikke var hans egen, men at han blot havde nedtegnet den (Dumreicher & Madsen 1956, s. 130 f.). Ikke desto mindre anføres han oftest som komponisten. Op gennem 1800-tallet var den meget populær; og i 1840 anbragte komponisten Andreas Peter Berggreen den som nr. 1 i sin *Melodier til de af ‘Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug’ udgivne fædrelandshistoriske Digte* (se Andersen

1912, s. 48). Berggreen oplyste, at den i 1800-tallet også blev sunget af de danske i Rom (Kuhn 1990, s. 89; Dumreicher & Madsen 1956, s. 139).

En anden betydende dansk komponist, Peter Erasmus Lange-Müller, har beskrevet melodien således:

Denne Melodis enkelt og ædelt dragne Linier: – i Slægt med Havets brede Dønninger – dens formfuldendte Bygning med det trinvis nedstigende, to Gange gentagne Motiv, som efter en Modstrofe i kraftigt opstigende Bevægelse atter vender potenseret tilbage i den stolte Afslutningsstrofe, dens simple og klare Harmonier – hovedsaglig ‘Naturharmonier’ – som latent klinger med i selve Melodien og gør al ‘Akkompagnement’ overflødig, dens rolige Forbliven inden for Toneartens Grænser uden Modulationer, dens Rytmefasthed og sjældne Letfattelighed gør den til en af de bedste folkelige Melodier i Verden, og dens jævne Inderlighed, dens lidt tunge, men faste og mandige Gang, [...] dens – om man saa maa sige – mere defensive end offensive Præg, gør den efter min Mening noget nær til Idealet af en *dansk* Nationalsang (citeret efter Andersen 1912, s. 50).

Læs mere

Først på Rasmussens 83 års fødselsdag fik han den opmærksomhed, han fortjente for at have (ned)skrevet melodien. I *Berlingske Tidende* var der den 29. oktober 1859 en spidsartikel om ham med et tilhørende digt, der netop parafraserede visen til hans ære (Dumreicher & Madsen 1956, s. 147).

Også Grundtvig var glad for melodien og brugte den til flere af sine senere digte. I 1839 havde både han og H.C. Andersen skrevet digte, der skulle fejre årsdagen for stænderforsamlingerne 28. maj (1831). Her begyndte Grundtvigs digt med ordene “Danmark, dejligst Vang og Vænge” (Kuhn 1990, s. 89; se også [tekstredøgørelsen, afsnittet om senere udgaver](#)). Derudover brugte han den til “Holger Danskes Skaal” til Christian 8's kroning i 1840, til “Danmarks Hovedstad, den ranke” fra 1841, *Himmelbjergs-Vise* (“Himmelbjerg i Danevangen”) ligeledes fra 1841 og “Danmark under Vinters Hjerter” fra 1842.

Læs mere

I den sidste sang kunne han mindes ikke mindre end tre nationale begivenheder på én gang: forsvaret af København under svenskekrigene, Slaget på Reden og de første stænderforsamlinger (Kuhn 1990, s. 90).

Endelig skrev han til et møde på Skamlingsbanken i 1844: “Slesvig! Anglers Jarle-Sæde!” til melodien (Dumreicher & Madsen 1956, s. 143; Kuhn 1990, s. 90).

I 1840'erne var melodien populær til politiske viser (Dumreicher & Madsen 1956, s. 142), og efter 1850 skrev en række danske digtere sange, der kunne synges på melodien, bl.a. H.C. Andersen, Carsten Hauch og Christian Molbech (Dumreicher & Madsen 1956, s. 145).

7 “En dansk Marseillaise”?

Grundtvig vendte tilbage til Thyra Danebod og visen om hende flere gange senere i sit liv ([se også tekstredegørelsen](#)). Ikke mindst i de urolige tider omkring udbruddet af treårskrigen (1848-1851) fik motivet fornyet interesse for ham. Grundtvigs opfattelse af, hvem der var fjenden, ændrede sig gennem tiden. Her i 1817 ændrer han Koks førstestrofes “slaver” til svenske: “Alt mod Tydske, Svenske, Vender”, mens han i sin folkeviseudgave fra 1847 går tilbage til: “Mod de *Tydske, Slaver, Vender*” (se også Kuhn 1990, s. 81). I 1840'erne var skandinavismen blomstret op i Sverige og Danmark, og denne bevægelse anså tyskerne og de slaviske russere for Nordens arvefjender.

Læs mere

Længe inden havde også Adam Oehlenschläger gjort brug af visen. I tragedien *Erik og Abel* fra 1821 lod han en gammel, blind mand synge fire strofer af visen med små afvigelser fra Koks tekst, der kunne tyde på, at Oehlenschläger havde citeret visen efter hukommelsen (Dumreicher & Madsen 1956, s. 132-133; Kuhn 1990, s. 82).

Tanken om, at riget skulle defineres af en sproglig grænse, vandt fra 1830'erne indpas i kravet om et Danmark til Ejderen. Den nationalliberale bevægelse tog godt imod visen, der derfor er blevet betegnet som “en dansk Marseillaise” eller kampsang (Dumreicher & Madsen 1956, s. 145). Da det fra slutningen af marts 1848 kom til åben krig mod de tyske oprørere fra hertugdømmerne, fik Dannevirke-motivet særlig betydning. For Grundtvig var visens budskab om rettidig omhu et spejl for samtiden, og beskeden trængte igennem. Et vidne til folketoget gennem København mod Christiansborg den 21. marts 1848 hæftede sig ved, at Dannevirkevisen her klang “ikke som en Oprørssang, men som en Salme i den fyldte Kirke” (citeret efter Andersen 1912, s. 49).

Efter slaget ved Isted i 1850 på selve Dannevirke skulle soldaterne efter sigende have sunget sangen med ændringen “Leddet er i lave” (Andersen 1912, s. 49).

Visens status som Danmarks kamp- eller nationalsang kunne være et tveægget sværd. Det gik så vidt, at Ditlev Gothardt Monrad i 1869 – altså nogle år efter nederlaget i 1864 – udtalte følgende i *Berlingske Tidende*: “Vi vilde ønske, at Grundtvig, inden han lukker sine Øine, vilde digte en ny Sang, der kunde afløse ‘Danmark, dejligst Vang og Vænge’, thi denne Sang gjør os det saa smerteligt at rive os løs fra det gamle Dannevirke” (citeret efter Dumreicher & Madsen 1956, s. 150). Det er ikke usandsynligt, at tanker om et “Danmark til Ejderen”, som oprindeligt blev fremført af Orla Lehmann den 28. maj 1842 ved et politisk møde på Skydebanen i København, og dele af Danmarks politik fra midten af 1800-tallet og op til afstemningen om genforeningen i 1920 har *nogle* af deres mentalitetshistoriske rødder i denne populære vises fremhævelse af Dannevirke som Danmarks egentlige sydgrænse.

8 Anvendt litteratur

8.1 Trykt

- Abrahamson, Werner; Rasmus Nyerup & Knud Lyne Rahbek (1812-1814) *Udvalgte Danske Viser fra Middelalderen; efter A.S. Vedels og P. Syvs trykte Udgaver og efter haandskrevne Samlinger udgivne paa ny*, bind 1-5. København.
- Adriansen, Inge (2003) *Nationale symboler i Det Danske Rige 1830-2000*, bind 1-2. København.
- Andersen, Vilhelm (1912) "Danske Fædrelandssange" i *Gennem femten Hundrede Aar*, s. 60-88. København.
- Berggreen, A.P. (1840) *Melodier til de af 'Selskabet for Trykkefrihedens rette Brug' udgivne fædrelandshistoriske Digte*, bind 1-2. København.
- Dumreicher, Carl & Ellen Olsen Madsen (1956) *Danmark, dejligst vang og vænge. Om Danevirkevisens digter Laurids Kok, dens komponist og dens historie*. København.
- Frandsen, Steen Bo (2008) *Holsten i helstaten. Hertugdømmet inden for og uden for det danske monarki i første halvdel af 1800-tallet*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1810) "Kommer hid, I Piger smaae" i Knud Lyne Rahbek udg. *Danske og Norske historiske Mindesange*, s. 167-172. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815a) *Europa, Frankrig og Napoleon en dansk historisk Betragtning*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1815b) *Heimdall. Dansk Nyaars-Gave for 1816*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816-1819) *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1-4. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1816) "Danne-Virke" i *Danne-Virke et Tids-Skrift*, bind 1, s. 1-15. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1839) "Fædrelandets Skaal" i *28de Mai i det Danske Samfund*, s. 3 f. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840a) "Holger Danskes Skaal" i *Sange for Vennelaget i Danske Samfund paa Kronings-Dagen 28de Juni 1840*, s. 27-29. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1840b) "Thyra Dannebød" i *Viser og Sange for Danske Samfund*, hæfte 1, s. 1-5. København.

- Grundtvig, N.F.S. (1841a) "Danmarks Hovedstad, den ranke" i *Kiøbenhavns Pris i Danske Samfund 11te Februar 1841*, s. 5-8. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1841b) *Himmelbjergs-Vise*. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1842) "Danmark under Vinters Hjerte" i *Sange til 28de Mai 1842 i Danske Samfund*, s. 6-8. København.
- Grundtvig, N.F.S. (1844) "Slesvig! Anglers Jarle-Sæde!" i *Skov-Hornets Klang mellem Skamlings-Bankerne*, s. 27-29. København.
- Holm, Anders (2001) *Historie og efterklang. En studie i N.F.S. Grundtvigs tidsskrift Danne-Virke*. Odense.
- Kok, Laurids Olufsen (1695) "Danevirkevisen [Danmark, deiligst Vang og Vænge]" i *Et Hundrede Udvalde Danske Viser [...] Forøgede med det Andet Hundrede Viser Om Danske Konger, Kæmper og Andre, Samt hosføiede Antegnelser, Til Lyst og Lærdom*, udg. Peder Syv. København.
- Kuhn, Hans (1990) *Defining a nation in song. Danish patriotic songs in songbooks of the period 1832-1870*. København.
- Lundgreen-Nielsen, Flemming (1980) *Det handlende ord. N.F.S. Grundtvigs digtning, litteraturkritik og poetik 1798-1819*. København.
- Oehlenschläger, Adam (1821) *Erik og Abel*. København.
- Rahbek, Knud Lyne udg. (1810) *Danske og Norske historiske Mindesange, samlede og med oplysende Indledninger udgivne*. København.
- Saxo Grammaticus (2005) *Gesta Danorum. Danmarkshistorien*, overs. Peter Zeeberg, bind 1-2. København.
- Syv, Peder (1695) udg. *Et Hundrede Udvalde Danske Viser, Om Allehaande merkelige Krigs-Bedriøt og anden selsom Eventyr, Som sig her udi Riget Ved Gamle Kemper, Navnkundige Konger, oc ellers fornemme Personer begivet haver, af Arilds Tid til denne nærværende Dag. Forøgede med det Andet Hundrede Viser Om Danske Konger, Kæmper og Andre, Samt hosføiede Antegnelser, Til Lyst og Lærdom*. København.
- Thorkelin, Grímur Jónsson udg. (1815) *De Danorum Rebus Gestis Secul. III & IV. Poëma Danicum Dialecto Anglosaxonica. Ex Bibliotheca Cottoniana Musæi Britannici [Sangen om Bjovulf]*. København.

8.2 Utrykt

- Boysen, Broder (1600-tallet) *Præcipua Ducatus Slesvicensis historia*, manuskript i Det Kongelige Bibliotek, katalognummer NkS 1459,4^o,

København.

9 Anvendte websider

- <http://danmarkshistorien.dk/leksikon-og-kilder/vis/materiale/orla-lehmanns-tale-danmark-til-ejderen-28-maj-1842/> (14. juli 2015)
- <http://www.danskesange.dk> (14. juli 2015)